

POSTANOWIENIE

20 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 20 grudnia 2023 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa P. spółki akcyjnej w S.

przeciwko M. K.

o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej P. spółki akcyjnej w S.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie

z 6 października 2022 r., I AGa 28/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanej kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za okres po upływie tygodnia od dnia doręczenia stronie powodowej niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

(E.C.)

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną strony powodowej P. S.A. w S. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 6 października 2022 r., sygn. akt I AGa 28/22 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹§ 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje

potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Według ustaleń faktycznych strona powodowa miała zawartą z pozwaną M.K. w 2011 r. umowę o sprzedaż produktów naftowych. Od listopada 2013 r. pozwana nie nabywała już bezpośrednio u powoda produktów naftowych, lecz nabywała je od spółki O. (prezesem zarządu tej spółki był mąż pozwanej), które z kolei ta spółka zamawiała u strony powodowej (spółki łączyła umowa z 2007 r.) i produkty te były dostarczane bezpośrednio do stacji benzynowej prowadzonej przez pozwaną. W okresie od listopada 2013 r. do lutego 2014 r. strona powodowa sprzedała spółce O. produkty naftowe za kwotę 853 181,98 zł, która została zasądzona nakazem zapłaty z 18 marca 2014 r., ale postępowanie egzekucyjne okazało się bezskuteczne. W powyższym okresie spółka O. dokonywała przesunięć

majątkowych na rzecz pozwanej przelewami bankowymi na łączną kwotę 276 150 zł. W tytułach przelewów wskazywano jedynie „zasilenie” bez dalszych danych identyfikacyjnych w postaci dokumentów stanowiących podstawę tych przelewów. W tym samym czasie pozwana także zrealizowała kilka przelewów pieniężnych (bez oznaczenia ich podstaw) na rzecz spółki O. na łączną kwotę 33 508 zł.

Pozwana nie dokonała na rzecz spółki O. zapłaty za całe otrzymane paliwo. Przyjmowane przez pozwaną od spółki O. dostawy produktów naftowych były dokumentowane przez O. fakturami VAT, z dołączonymi - ale nie do wszystkich faktur - dowodami wydania materiałów na zewnątrz (WZ) i pomiędzy stanem paliw wynikającym z faktur VAT a dowodami WZ zachodziły różnice ilościowe. Na podstawie opinii biegłego sądowego Sądy *meritii* ustaliły, że w okresie od listopada 2013 r. do stycznia 2014 r. spółka O. zrealizowała na rzecz pozwanej 6 dostaw o wartości 85 907,60 zł, za które pozwana nie zapłaciła.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹§ 1 pkt. 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te jednak nie zachodzą w tej sprawie.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001, II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

W ocenie skarżącej zachodzi konieczność wyjaśnienia, czy dopuszczalnym jest kwestionowanie powództwem pauliańskim czynności faktycznej polegającej na przesunięciach majątkowych dokonanych na rzecz osoby trzeciej pomimo stwierdzenia, iż czynność ta nie stanowi czynności prawnej w rozumieniu

cywilnoprawnym jako dokonana bez podstawy prawnej oraz bez istnienia podstawy zobowiązania do świadczenia (causa)?

Udzielenie odpowiedzi na powyższe pytanie nie jest konieczne do rozstrzygnięcia tej sprawy, gdyż jedną z przyczyn oddalenia powództwa co do kwoty 114 093 zł przez Sąd drugiej instancji (Sąd pierwszej instancji uwzględnił powództwo w całości i zasądził kwotę 200 000 zł, w skład której wchodziła m.in. kwota 85 907,60 zł) była okoliczność, że w momencie dokonywanych przez spółkę O. „zasileń” (nazywanych przez stronę powodową czynnościami faktycznymi) rachunku pozwanej, należności powodowej spółki w stosunku do spółki O. z tytułu dostawy produktów naftowych, nie były wymagalne, a nawet nie istniały. Sąd odwoławczy wskazał, że spółka O. przekazywała pozwanej środki pieniężne w okresie od 9 października 2013 r. do 23 grudnia 2013 r., a tymczasem z faktur niezapłaconych powodowej spółce przez spółkę O. tylko jedna miała termin płatności przypadający w czasie dokonywania tych przesunięć (tj. 18 grudnia 2013 r., nr (...)), zaś należności z pozostałych faktur były wymagalne później, tj. począwszy od 25 grudnia 2013 r. do 5 lutego 2014 r., a wobec tego w momencie dokonywania „zasileń” konta pozwanej przez spółkę O. objęte pozwem należności powoda nie były wymagalne.

Tego rodzaju przesunięcia majątkowe były czynnościami prawnymi (a nie faktycznymi), skoro ich skutkiem było zwiększenie aktywów po stronie pozwanej i zmniejszenie ich po stronie powodowej spółki, zaś forma oświadczeń stron w tej materii ma charakter konkludentny (art. 60 k.c.), skoro spółka O. dokonywała, za pośrednictwem banku, przelewów środków pieniężnych na rzecz pozwanej, która je przyjmowała. U podłoża tego rodzaju przelewów bankowych - poleceń bankowych - (kreujących trójstronne stosunki prawne) leży uregulowana w kodeksie cywilnym instytucja przekazu.

Czynnością prawną jest taki stan faktyczny, w którego skład wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, zmierzające do ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku cywilnoprawnego, z którym to stanem faktycznym ustawa wiąże skutki prawne nie tylko wyrażone w oświadczeniu woli, lecz także

oświadczeniem tym nieobjęte, a wynikające z zasad współżycia społecznego lub ustalonych zwyczajów.

W przypadku przyjęcia, że powyższe czynności prawne miały charakter pozorny, względnie pozbawione były kauzy, odpowiedź na przedstawione zagadnienie prawne również jawi się jako bezprzedmiotowa.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Zdaniem skarżącej oczywista zasadność skargi kasacyjnej wynika z błędnego stanowiska Sądu Apelacyjnego - które spowodowało częściowe oddalenie powództwa - że w tym zakresie powodowa spółka w odniesieniu do czynności obejmujących przesunięcia majątkowe realizowane przez O. sp. z o.o. w L. na rzecz pozwanej powinna wystąpić ze skargą pauliańską. Tymczasem w postępowaniu przed Sądami obu instancji zostało ustalone, że działania spółki O. nie miały podstawy prawnej, a po drugie z racji ich pozorności były bezwzględnie nieważne.

Lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie daje podstaw do podzielenia tezy skarżącej spółki, że skarga kasacyjna jest oczywiście zasadna. Przede wszystkim bowiem sporne czynności miały charakter czynności prawnych a nie czynności faktycznych, a zatem podlegały pod instytucję skargi pauliańskiej. Z kolei gdyby przyjąć, że były to czynności prawne bezwzględnie nieważne z uwagi na ich pozorną, względnie brak kauzy, to należy zwrócić uwagę, że w niniejszej sprawie powodowa spółka dochodziła od pozwanej zapłaty, w oparciu o przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, zaś na podstawie opinii biegłego sądowego Sądy *meritii* ustaliły, że w okresie od listopada 2013 r. do stycznia 2014 r. spółka O. zrealizowała na rzecz pozwanej 6 dostaw o wartości 85 907,60 zł i ta ostatnia kwota została już prawomocnie zasądzona od pozwanej na rzecz powodowej spółki. Natomiast zapłaty pozostałej kwoty 114 092,40 zł powód dochodził na tej podstawie faktycznej, że pozwana otrzymywała od spółki O. - w formie tzw. zasilen - środki pieniężne. Zatem jeśli środki te pozwana otrzymała od spółki O. bez podstawy prawnej, to wzbogacenie pozwanej odbyło się kosztem spółki O. Tymczasem powodowa spółka powinna była wykazać, że wzbogacenie pozwanej tą kwotą (114 092,40 zł) nastąpiło kosztem strony powodowej.

Strona powodowa powołując się na nieważność przelewów bankowych w relacjach pomiędzy spółką O. i pozwaną nie przedstawiała w tej materii prawomocnego orzeczenia sądowego zapadłego także w stosunku do spółki O. Gdyby nawet przyjąć, że w niniejszej sprawie dopuszczalna jest przesłankowa ocena ważności tych przesunięć majątkowych (na pewno miałyby to sens w przypadku, gdyby np. spółka O. już nie istniała), to i tak ostateczne oddalenie powództwa o zapłatę kwoty 114 092,40 zł nie może być uznane za oczywiście nieprawidłowe. Otóż w uzasadnieniu pozwu strona powodowa wskazywała, że w ramach długotrwałej współpracy od listopada 2013 r. do lutego 2014 r. sprzedała spółce O. produkty naftowe za łączną kwotę 853 181,98 zł, zaś terminy płatności za poszczególne dostawy przypadły na czas, począwszy od 18 grudnia 2013 r. - chodzi o pierwszą fakturę z 29 listopada 2013 r. nr (...) na kwotę 30 302,32 zł, przy czym wobec częściowej zapłaty do uregulowania z niej pozostała kwota 20 326,34 zł (k. 5/2). Natomiast w przypadku pozostałych niezapłaconych przez spółkę O. faktur termin płatności przypadł począwszy od 25 grudnia 2013 r. (k. 5/2-6; zob. też

stanowisko pełnomocnika powódki z rozprawy z 27 września 2019 r. k. 32296/2). Z ustaleń faktycznych Sądów *meritii* wynika, że sporne przesunięcia środków pieniężnych przez spółkę O. na rzecz pozwanej miały miejsce w okresie od 9 października 2013 r. do 23 grudnia 2013 r. (por. zestawienie k. 32036). Wobec tego, skoro spółka O. nie zapłaciła powodowej spółce za dostawy produktów naftowych kwotę 853 181,98 zł, której termin wymagalności w zakresie kwot częściowych - z wyjątkiem opisanej wyżej faktury z 29 listopada 2013 r. - przypadł już po 23 grudnia 2013 r., to oczywistym jest, że nie można twierdzić, iż sporne zasilenia konta pozwanej dokonywane przez spółkę O. miały miejsce ze środków uzyskanych przez O. ze sprzedaży produktów naftowych objętych fakturami składającymi się na kwotę 853 181,98 zł innym podmiotom (za 6 dostaw produktów naftowych [w stosunkach pomiędzy O. i pozwaną] w okresie listopad 2013 - styczeń 2014 r., nabytych przez spółkę O. od powodowej spółki, na kwotę 85 907,60 zł, której pozwana nie zapłaciła, zapadł w niniejszej sprawie prawomocny wyrok uwzględniający powództwo). Jeśli zaś chodzi o niezapłaconą przez spółkę O. na rzecz powodowej spółki część opisanej wyżej faktury z 29 listopada 2013 r. (tj. kwotę 20 326,34 zł), której termin wymagalności przypadł 18 grudnia 2013 r., to nie zostało wykazane, że którekolwiek ze spornych przesunięć środków pieniężnych dokonanych przez spółkę O. na rzecz pozwanej miało miejsce ze środków pieniężnych uzyskanych przez spółkę O. ze sprzedaży dostawy objętej tą fakturą (z 29 listopada 2013 r.) innym podmiotom. Jeśli natomiast dostawa objęta tą fakturą została przekazana przez spółkę O. do stacji benzynowej prowadzonej pozwanej, to w tym zakresie - jak już wielokrotnie wspomniano - zapadło prawomocne orzeczenie w tej sprawie (innymi słowy wartość produktów z dostawy objętej tą fakturą mieści się w zasądzonej kwocie 85 907,60 zł, czyli za niezapłacone przez pozwaną 6 dostaw, które miały miejsce w okresie listopad'2013-styczeń'2014).

Z omówionych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. art. 99 k.p.c. i 108 § 1 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c., w zakresie zaś odsetek, opierając się na art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 19 ust. 1 i art. 31 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania

cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614) oraz przy uwzględnieniu § 2a rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz. 2324). Zasądzone koszty obejmują wynagrodzenie za zastępstwo procesowe pozwanej ustalone według stawki minimalnej (§ 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych – jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1935).

(E.C.)

[ał]